

Zalalövő

68 évvel ezelőtt ezen a napon, 1956. október 23-án reggel, délelőtt még senki nem sejtette, hogy ez a nap bevonul nemcsak a magyar, de még a világtörténelembe is. Senki nem számított a nap végén bekövetkező fordulatra, a forradalomra, amin mindenki meglepődött Záhonytól Budapesten át Hegyeshalomig, Moszkvától Washingtonig.

Október 23-án reggel Zalalövön is ugyanúgy, mint korábban, munkába mentek az emberek, az orvos fogadta a betegeket, az iskolásoknak becsengettek, kinyitottak a boltok, a földeken végezték az őszi munkákat. Zalalövő község vezetői még 1956 elején határoztak a szovjet Vörös Hadsereg elesett katonáinak tiszteletére emelendő emlékműnek, a volt Kuffler-kastély udvarában történő felépítéséről. A kőoszlopot 1956. november 7-én akarták felavatni. Erre az időpontra azonban már ledöntve hevert a kastélyudvar fái között a rendszer szimbólumának szánt emlékmű.

De ne szaladjunk ennyire előre az időben, kicsit forgassuk vissza a történelem kerekét egy bő évtizeddel korábbra, 1945-be. Ezt az évet a történettudomány, átvitt értelemben – a német terminológiából átvéve – úgy is hívja: stunde null. Vagyis a nulladik óra. Amikor is számos országban, köztük Magyarországon a korábbiakhoz képest valami egészen más vette kezdetét. A teljes politikai, gazdasági és katonai összeomlás után Magyarországot a szovjet Vörös Hadsereg szállta meg, ami a következő bő egy évtizedben mélyreható változásokat eredményezett hazánkban, mely a Szovjetunió, egy diktatórikus birodalom érdekszférájába került és már az első pillanatokban érezni lehetett, hogy ez a tény alapvető fordulatot fog hozni az ország életében.

Magyarország egy legyőzött és megszállt ország lett, de sajnos nemcsak azok bűnhődtek, akiket valóban felelősség terhelt a történetek miatt, hanem különböző mértékben, de szinte a teljes magyar társadalom megszenvedte a szovjet megszállást az első pillanattól kezdve. Nem véletlen, hogy amikor 1945 őszen Magyarország történetében először az általános és titkos választójog alapján parlamenti választásokat tartottak, akkor országosan is, Zalában pedig még nagyobb arányban az emberek elutasították a Magyar Kommunista Párt programját és nem kértek a szovjet világból, aminek az addigi megnyilvánulásai rémisztőleg hatottak mindenkire.

Két évvel később, 1947-ben ismételtén az urnákhoz szólították az embereket, mivel a kommunisták úgy érezték, hogy már nyeregben vannak a Szovjetunióval a hátuk mögött, a még mindig megszállva tartott országban. A csalásokkal tarkított voksolás eredményeként országosan ugyan a kommunista párt végzett az első helyen, de itt, a szűkebb pátriánkban lényegében ugyanaz maradt az eredmény, a radikális kommunista víziókból nem kértek az emberek.

A választási eredményt kihasználva, a legitimitás látszatát keltve, a Moszkvából kapott ukázoknak megfelelően a Magyar Kommunista Párt felgyorsította egyeduralmának kiépítését, amit az 1947 őszi életbe lépő békeszerződés sem tudott megakadályozni, hiszen a szovjet csapatok és a „tanácsadók” változatlanul itt maradtak az országban. 1948-ban felgyorsultak az államosítások, megkezdtek az első termelőszövetkezeti csoportok szervezését, magyarul a paraszti földek erőszakos elvételét és kezdetét vették a politikai kirakatperek is. 1950-ben pedig Magyarországon is beüzemelték a „Nagy Testvértől” importált tanácsrendszert, ezzel formailag is szovjetizálták az országot.

A kelet-közép-európai szatelit országokban majdnem egy kaptafára kiépített diktatúrákban az első repedések 1953-ban, Sztálin halála után következtek be. A politikai változások Kelet-Berlinben már ez év nyarán utcai tiltakozásokba csaptak át, amit ekkor a szovjet tankok még egy nap alatt levertek. Magyarországon a Nagy Imre vezetésével felálló új kormány számos intézkedésével enyhítette a diktatúra fojtó szorítását, de a rendszer alapképletén nem változtatott. A következő évek moszkvai hatalmi harcainak lekövető magyar belpolitika is meglehetősen nagy hullámzást mutatott, Rákosi Mátyás hol erősödött, hol pedig gyengült, a szovjet fővárosból érkező változó irányú fuvallatok hatására.

1956 politikailag is forró nyara több kelet-európai kommunista országban is egyre nagyobb és a regnáló hatalom számára egyre nehezebben kezelhető politikai hullámokat gerjesztett. Ebben a folyamatban Lengyelország járt az élen, ahol 1956 júniusában, Poznanban felkelés tört ki. Az egész térséget egyre jobban átható hatalmi megingás Magyarországot sem kerülte el, júliusban megbukott Rákosi Mátyás az állampárt első számú vezetője, akit rövid úton a Szovjetunióba zsupoltak, többé már nem is tért vissza az országba.

1956 nyarán, majd őszi a lengyel események, az ottani politikai erjedés hatására Magyarországon, főként Budapesten is egyre intenzívebb politikai mozgások indultak el, az állampárton belül, de azon kívül is. A lengyel politikai változások eszmei támogatásának és a magyar politikai reformoknak is érvényt szerzendő, október 23-ára a budapesti egyetemisták tüntetést szerveztek. A korábban oly magabiztos hatalom meggyengülését mutatták a nap folyamán történtek, amikor is először fenyegetőztek, betiltották a tervezett tüntetést, majd röviddel ezután mégis engedélyezték azt. Ilyen légkörben indult el kora délután az egyetemisták demonstrációja, amely estére már fegyveres felkelésbe, forradalomba torkollt. Itt, a zalai végeken október 23-án egyelőre csak a bizonytalanság volt a bizonyosság, az emberek még nem tudták, hogy pontosan mi zajlik a fővárosban. Gerő Ernőnek, aki Rákosi bukása után lett az első számú pártvezető, a megmozdulást „nacionalista tüntetésnek” bélyegző és azt elítélő rádióbeszéde, majd este a rádióban is hallható lövések hangjai, végül a

Magyar Rádió adásának elnémulása csak fokozta a félelem és a kíváncsiság kettős érzését. A híreket legelőször továbbító postai dolgozók és a vasutasok is csak annyit tudtak, hogy Pesten történt valami. Három napnyi bizonytalanság után, ahogy a legtöbb vidéki településen, Zalalövön is lényegében október 26-án vették kezdetüket az események.

Ezen a napon döntötték le a volt Kuffler-kastély udvarán magasodó, még fel sem avatott szovjet hősi emlékművet, ahogy arra beszédem elején is céloztam. Koraestére felvonulást szerveztek az 1948-ban felavatott, az 1848. évi forradalom centenáriumára készített obeliszk elé. Itt, a község központjában 300-400 fős tömeg gyülekezett az esős idő ellenére, ahová a villanyt is kivezették. Szolovi László elszavalta a Nemzeti dalt, ezután Pálinkás József iskolaigazgató tartott beszédet, majd az iskolások elmondták a Hiszekegyet, végül pedig Tóth István vb-titkár szólt az egybegyűltekhez. A mindvégig békésen zajló tüntető felvonulás a beszédek elhangzása után feloszlott.

Másnap ismét tömeg gyülekezett a falu központjában, a tanácsháza előtt. Ekkor történt meg a hatalom átvétele. Horváth László tanácselnököt leváltották és felszólították hivatala, majd a község elhagyására. A tömeg egy része ezután benyomult a tanácsházába, azt részben feldúlták, az ott talált iratokat, képeket és a vörös zászlókat elégették. Ugyanerre a sorsra jutott a pártiroda is. A régi vezetők elkergetése után megalakult a Községi Forradalmi Tanács, amelynek tagjai dr. Moller Miklós fogorvos, Egyed László á. g. főkönyvelő, Károlyi József munkás, Lukács Elek földműves, ifj. Molnár Sándor földműves, Németh Dezső villanyszerelő, Németh Gábor földműves, Ollár Ferenc és László Kovácsok, Pesti Miklós földműves, Szabó Béla szabó és Szolovi László cserépkályhagyártó lettek. A Forradalmi Tanács elnöke Tóth István volt vb-titkár lett. Az új szerv ötfős vezetőséget választott, amelynek tagjai Tóth István elnök mellett, Németh Dezső, Pesti Miklós, Ollár László és Szabó Gyula lettek.

Röviddel ezután, ideiglenes rendfenntartó szervként megalakították a nemzetőrséget, egyúttal bevonták a - főleg kommunistáknál – kint lévő fegyvereket. Október 29-én az állami gazdaságban megalakult a munkástanács.

Október 30-án dr. Moller Miklóst beválasztották Zalaegerszegen a járási forradalmi bizottságba és delegálták a megyei bizottságba is. Másnap dr. Moller — aki már a koalíciós években is a Kisgazdapárt egyik helyi vezetője volt — a tanácsi hangosbemondón keresztül beszélt a lakossághoz, kérve azt, hogy minél többen tömörüljenek az újjáalakuló Független

Kisgazdapárt zászlaja alá. A pártszervezés elindításában Varga István volt főjegyző és ifj. Nagy Károly lettek a segítségére. November 1-jén, a forradalom áldozatainak emlékére egy fakeresztet állítottak a temetőben.

November 4-e, a forradalom leverése után csak fokozatosan, hetek múlva tudta visszanyerni terét vidéken a régi-új hatalom. A tanács végrehajtó bizottságának ülésein tanácskozási joggal hetekig jelen volt az egykori forradalmi tanács vezetősége, akiket a források, mint nemzeti bizottsági tagokat említenek.

Sokakban még most is úgy él, hogy november első napjaiban, a szovjet támadással véget ért a forradalom. Valójában ez nem így történt, hiszen Budapesten és más városokban, például Zalaegerszegen is, a megalakult munkástanácsok szervezésében sztrájkok és tüntetések kezdődtek, melyek még decemberben is tartottak, illetve az imént említett zalalövői példa is mutatja, hogy egyáltalán nem értek véget filmszakadászerűen a forradalmi események. Az országban még 1957 első hónapjaiban sem sikerült stabilizálnia a régi-új rendszernek az uralmát, a Mecsekben például szabályos partizánharc bontakozott ki, ők voltak a híres „mecseki láthatatlanok”.

A tanács végrehajtó bizottsága a forradalom kitörése után november 29-én ülésezett először, ahol áttekintették a közellátás helyzetét és döntöttek az iskolai oktatás sürgős megkezdéséről. A képviselők aggodalmukat fejezték ki a nyugatra távozások ténye és az egyéni bosszúállások lehetősége miatt. Többen méltatták a nemzeti bizottságot, amelynek eredményes és erélyes ténykedése közepette Zalalövön senkinek nem esett bántódása a forradalom alatt. Ezen túlmenően a vb jegyzőkönyvileg is dicséretben részesítette a nemzeti bizottság minden tagját „a forradalom alatt végzett hazafias munkájukért”.

Néhány hónap múlva a régi-új rezsim azonban már elég erősnek érezte magát ahhoz, hogy leszámoljon a forradalom kisebb szereplőivel is. A zalalövői események kapcsán dr. Moller Miklós lett a fővádlott, mivel ő töltötte be a legmagasabb tisztséget. Rajta kívül Lövőről még tíz embert fogtak le, akik a forradalmi bizottság és a munkástanács vezetői voltak. A Zalaegerszegi Megyei Bíróság 1957. december 11-én kihirdetett ítélete szerint, a vádlottak a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel „büntetést” követték el, melynek alapján dr. Mollerre 2 év, a többiekre 6 és 10 hónap közötti 6 esetben felfüggesztett - börtönbüntetést szabtak ki. A fellebbezések után a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én mondta ki a végleges verdiktet, amely szerint dr. Moller Miklós

büntetését felére csökkentették, három személyt felmentettek, kettőnek viszont kissé felemelték a büntetését.

A forradalmat ugyan leverték, a Kádár-rendszer restaurálta a kommunista diktatúrát, de a forradalmárok bátorsága és hősiessége egyáltalán nem volt hiábavaló. 1989-ig az 1956-os forradalom tabutéma volt, hiszen Kádár János és társainak uralma 1956 tagadására épült. Ha megbocsájtottak volna, azzal önmagukat ítélték volna el. Ezért nem lehetett abban a rendszerben soha bocsánat az '56-osoknak.

Kádár János 1989. július 6-án hunyt el, azon a napon, amikor a Legfelsőbb Bíróság rehabilitálta Nagy Imrét és 1958-ban elítélt vádlottársait. Ritka a történelemben az, amikor a sors ennyire jelképes egybeesést produkál.

Végezetül annyit mondhatok még, egyfajta tanulságként, hogy a szabadságot soha nem adták ingyen Magyarországon. Azért mindig meg kellett küzdeni, sőt még szabad viszonyok között is mindig, minden egyes nap meg kell küzdeni érte, hogy az ne csorbuljon és azt utódainknak, az utánunk következő generációknak példamutatóan és emelt fővel örökíthessük tovább.

Köszönöm a figyelmet!